

ПРОБЛЕМЫ И ПЕРСПЕКТИВЫ РАЗВИТИЯ СОТРУДНИЧЕСТВА МЕЖДУ СТРАНАМИ ЮГО-ВОСТОЧНОЙ ЕВРОПЫ В РАМКАХ ЧЕРНОМОРСКОГО ЭКОНОМИЧЕСКОГО СОТРУДНИЧЕСТВА И ГУАМ

Найважливішою складовою міжнародної екологічної безпеки є фінансовий механізм, оскільки для практичної реалізації заходів, направлених на вирішення екологічних проблем потрібно щорічно не менш ніж 600 млрд. дол. США. З урахуванням значного об'єму необхідних фінансових ресурсів для реалізації екологічних програм, глобалізація фінансового механізму міжнародної екологічної безпеки дозволить забезпечити не тільки кількісні, але й якісні зміни. В цілому слід зазначити, що глобальні екологічні проблеми можуть бути вирішені тільки за умови вироблення адекватної моделі стійкого соціально-економічного розвитку людства. Успішне просування на шляху до стійкішого розвитку з погляду охорони навколишнього середовища припускає наявність наступних факторів:

- регіональні і національні стратегії і плани, які повинні забезпечити включення в процес прийняття рішень екологічного характеру;
- інструменти для забезпечення відповідного планування управління територіями, зокрема, таких окремо взятих територій, як міські зони і прибережні регіони;
- широкий спектр інструментів політичної дії, який повинен служити доповненням до традиційно діючих законодавчих і правових інструментів і сприяти гнучкому вирішенню складних проблем, при урахуванні інтересів всіх сегментів світової спільноти;
- партнерське співробітництво (екологічна інтеграція) між всіма державними структурами і відомствами, учасниками економічного життя і представниками широкої громадськості і громадянського суспільства, а також ініціативи окремих учасників загального процесу.

В цілому, слід зазначити, що глобальні екологічні проблеми можуть бути вирішені тільки за умови вироблення адекватної моделі стійкого соціально-економічного розвитку людства. Успішне просування на шляху до стійкішого розвитку з погляду охорони навколишнього середовища припускає наявність наступних факторів:

- регіональні і національні стратегії і плани, які повинні забезпечити включення в процес прийняття рішень екологічного характеру;
- інструменти для забезпечення відповідного планування управління територіями, зокрема таких окремо взятих територій, як міські зони і прибережні регіони;
- широкий спектр інструментів політичної дії, який повинен служити доповненням до традиційно діючих законодавчих і правових інструментів і сприяти гнучкому вирішенню складних проблем, враховуючи при цьому інтереси всіх сегментів світової спільноти;
- партнерська співпраця (екологічна інтеграція) між всіма державними структурами і відомствами, учасниками економічного життя і представниками широкої громадськості і громадянського суспільства, а також ініціативи окремих учасників загального процесу.

Глобальні екологічні проблеми призводять не тільки до економічних, але і до соціальних втрат (перш за все, це відноситься до зниження якості життя і, як наслідок, до погіршення здоров'я населення). І якщо економічні втрати можна підрахувати, то оцінити величину соціальних втрат досить складно, оскільки вони мають, як правило, довгостроковий характер.

Навколишнє середовище є не тільки базисом матеріального виробництва, але і виконує важливу функцію духовного (естетичного) буття людини, тому цілком закономірним є той факт, що забруднене середовище (тим більше екологічно небезпечне) перешкоджає оптимальному розвитку процесів суспільного відтворення. Екологічні проблеми набули глобального характеру через свій загальнопланетарний характер і значення, що зачіпає життєві інтереси населення всіх країн, незалежно від досягнутого рівня розвитку. Як результат, розвиток міжнародної системи екологічної безпеки в сучасних умовах стає одним із ключових моментів глобальної безпеки. Індикаторами міжнародної екологічної безпеки можуть стати стабільність соціального розвитку людства, стійке і динамічне економічне зростання національних економік, дотримання екологічного імперативу в системі економічного розвитку.

РЕЗЮМЕ

Стаття присвячена дослідженню особливостей розвитку екологічної складової міжнародної економічної безпеки в сучасних умовах

Ключові слова: екологічна складова, економічна безпека

РЕЗЮМЕ

Статья посвящена исследованию особенностей развития экологической составляющей международной экономической безопасности в современных условиях

Ключевые слова: экологическая составляющая, экономическая безопасность

SUMMARY

The article is devoted to research of international economic security' ecological component in the modern conditions

Key words: environmental component, economic security

РОЗВИТОК ТА КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЬ ХІМІЧНОЇ ГАЛУЗІ УКРАЇНИ В МЕЖАХ ІНТЕГРАЦІЙНОГО ОБ'ЄДНАННЯ ГУАМ

Ляшенко В.І., д.е.н., керівник філії Інституту економіки промисловості НАН України при Луганському національному університеті ім. Т.Шевченка

Тубольцева Т. О., магістр

Бережна Т.Ф., науковий співробітник

Одним із важливих факторів зростання та раціонального використання промислового потенціалу України на сучасному етапі стає регіональна економічна інтеграція. Актуальність статті полягає у тому, що по-перше, Україна співіснує і взаємодіє зі світовою економікою та залежить від трансформаційних процесів, що проходять на глобальному рівні. По-друге, інтеграційний напрям є одним із головних векторів зовнішньоекономічного розвитку та участі України у глобальних економічних процесах. По-третє, курс на європейську інтеграцію економіки закріплено у законодавчих та нормативних актах України.

Конкурентоспроможність конкретної нації залежить від здатності її промисловості вводити інновації і модернізуватися. В результаті тиску і вимог ринку компанії збільшують свою перевагу в боротьбі з найсильнішими присутніми на світовому ринку конкурентами. Вони отримують користь від присутності на ринку сильних внутрішніх суперників, агресивних постачальників і вимогливих місцевих споживачів [1]. На міжнародному ринку конкурують фірми, а не країни. Необхідно зрозуміти, як фірма створює і утримує конкурентну перевагу, аби з'ясувати роль країни в цьому процесі. На сучасному етапі конкурентні можливості фірм не обмежені межами їх країни базування. На роль глобальних стратегій в створенні конкурентної переваги слід звернути особливу увагу, оскільки ці стратегії повністю міняють роль країни базування [2, с.33]. У сучасній економічній ситуації, коли конкуренція в світових масштабах все зростає, роль держав стає все більш важливою. У міру того як основа конкурентної боротьби все більше зміщується у бік створення і освоєння знань, роль держави зростає [3-5]. Конкурентна перевага створюється через сильно локалізовані процеси. Відмінності в національних цінностях, в культурі, структурі економіки, в існуючих організаціях і історичному розвитку - все це вносить свій вклад до досягнення успішної конкурентоспроможності [6-8]. Існують дуже сильні відмінності в структурі конкурентоспроможності для кожної з країн, оскільки жодна держава не може бути конкурентоздатною у всіх, або хоч би в більшості галузей. Зрештою конкретні країни досягають успіху в певних галузях у зв'язку з тим, що їх внутрішні умови опиняються у відповідних випадках найбільш сприятливими,

ПРОБЛЕМЫ И ПЕРСПЕКТИВЫ РАЗВИТИЯ СОТРУДНИЧЕСТВА МЕЖДУ СТРАНАМИ ЮГО-ВОСТОЧНОЙ ЕВРОПЫ В РАМКАХ ЧЕРНОМОРСКОГО ЭКОНОМИЧЕСКОГО СОТРУДНИЧЕСТВА И ГУАМ

динамічними і перспективними [9-10]. Відповідно до домінуючих уявлень найважливішими чинниками, що визначають конкурентоспроможність, є вартість робочої сили, процентні ставки, курси валют і високий рівень розвитку економіки. Сучасні гасла компаній - це злиття, створення альянсів, стратегічне партнерство, спільна робота і наднаціональна глобалізація діяльності.

Проте рівень теоретичного дослідження впливу інтеграційних процесів на розвиток українського промислового сектору, а саме на хімічну галузь, та теоретико-методологічного обґрунтування формування зовнішньопромислової політики України в умовах глобалізації; недосконалість механізмів інтеграційної взаємодії промисловості України зокрема з ГУАМ на сучасному етапі, необхідність розробки стратегічних напрямів розвитку міжнародного співробітництва в сфері вітчизняного хімічного сектору потребують поглибленого науково-теоретичного дослідження впливу інтеграційних процесів на стабілізацію та розвиток пріоритетних галузей промисловості України. Все це і зумовило необхідність проведення дослідження конкурентоспроможності хімічної галузі у контексті інтеграційного об'єднання ГУАМ.

Мета статті полягає у визначенні напрямів розвитку та підвищення конкурентоспроможності хімічної галузі України на ринку інтеграційного об'єднання ГУАМ.

Очевидним є факт, що тільки через співробітництво і партнерство зі своїми сусідами кожна окрема держава зможе максимально використовувати свій потенціал. В умовах сучасної глобалізації зростає роль регіональних об'єднань. На виклик глобалізації багато країн відповідають шляхом регіоналізації, тобто створенням регіональних економічних об'єднань. Навіть у рамках колишньої союзнаї держави ми маємо кілька таких об'єднань: СНД, ГУАМ, ЕВРАЗЕС, СЕП. Україна як незалежна держава не може залишатися осторонь від реальних інтеграційних процесів, що сьогодні відбуваються у світі. Вона, безумовно, зацікавлена в розвитку багатобічного економічного співробітництва з країнами СНД. Цей процес припускає подолання проблемних питань у торгово-економічній сфері, що виникли за останніх кілька років у розвитку зовнішньоторговельних відносин.

Сучасний етап розвитку світової економіки і міжнародної торгівлі характеризується посиленням процесів економічної інтеграції, лібералізації і підвищенням рівня відкритості національних економік. У середині 1990-х намітилися два варіанти подальшого розвитку СНД. Перший - продовження спроб збереження інтеграції в рамках усієї Співдружності. Другий - розвиток практичного субрегіонального співробітництва в економічній і/або військово-політичній сфері за участю груп держав, що мають дійсно загальні інтереси.

ГУАМ був заявлений як одне з таких об'єднань. Його характерною рисою стала орієнтація на європейські і міжнародні структури. Ініціатори союзу діяли поза рамками СНД. При цьому висловлювалися думки, що безпосередньою метою союзу було послаблення економічної, насамперед енергетичної, залежності держав, що вийшли до нього, від Росії і розвиток транзиту енергоносіїв на маршруті Азія (Каспій) - Кавказ - Європа в обхід території Росії. Як політичні причини називалося прагнення протистояти намірам Росії переглянути флангові обмеження звичайних збройних сил у Європі і побоювання, що це могло б узаконити присутність російських збройних контингентів у Грузії, Молдові й Україні незалежно від їхньої згоди. Політична спрямованість ГУАМ стала ще більш помітною після того, як у 1999 Грузія, Азербайджан і Узбекистан вийшли з Договору про колективну безпеку СНД.

Вищевказані причини обумовили те, що ГУАМ із самого зародження одержував істотну економічну і політичну підтримку від США, тому що цілі ГУАМ збігалися з їх геополітичними цілями. Сучасні цілі: багатобічна взаємодія держав-членів, що представляє собою стрижень євразійського транспортного коридору, активізація інтеграційних процесів з європейськими країнами. Початок співробітництву Грузії, України, Азербайджану і Молдови в рамках ГУАМ був покладений на установчому форумі 10 жовтня 1997 у Страсбурзі. Був створений Консультативний форум ГУАМ. Досягнуті в рамках ГУАМ домовленості про співробітництво були відразу ж схвалені ОБСЄ. У вересні 2000 у ході самміту тисячоріччя в ООН був прийнятий меморандум, що регулює цілі створення і діяльність ГУАМ. У 2001 ГУАМ одержав статус міжнародної регіональної організації. На самміті в Ялті 6-7 червня 2001 був підписаний статут ГУАМ.

Обсяг зовнішньоторговельного обороту між країнами-членами організації склав приблизно 2,3 млрд. доларів (розрахунок зроблений за даними статистичних служб України, Молдови і Грузії), при цьому основний обсяг припадає на частку України. За даними Держкомстату України за січень-жовтень 2007 року обсяг зовнішньоторговельного обороту України з країнами ГУАМ склав \$1 млрд. 893 млн. (експорт - \$1 млрд. 669 млн., імпорт - \$223,9 млн.). Експорт українських товарів в Азербайджан, Грузію і Молдову склав відповідно 524,3, 403,4, 741,4 млн. доларів, а український імпорт із даних країн - 22,7, 70,4 і 130,8 млн. доларів. Як видно з приведених показників, і за експортними і за імпортними показниками Молдова є більш важливим торговельним партнером України (утім так було і до створення ГУАМ) [11].

У цілому країни ГУАМ не є найважливішими торговельними партнерами України. Частка цих країн у зовнішній торгівлі України склала 2,1%, не демонструючи значного відхилення від показників попередніх періодів. У країни ГУАМ Україна експортує традиційні для українського експорту товари - вироби зі сталі, зерно, сільськогосподарські продукти і т.д. Слід зазначити, що в розглянутий період темпи росту зовнішньої торгівлі України з країнами ГУАМ якимсь особливим образом не відрізнялися від аналогічних показників з іншими країнами СНД. Більш того, з деякими країнами СНД були зареєстровані більш високі, у порівнянні з країнами ГУАМ, показники.

Частка Грузії й Азербайджану в зовнішній торгівлі Молдови незначна. За розглянутий період зовнішньоторговельний оборот Молдови з даними країнами склав усього \$10,5 млн. або 0,27% від загального зовнішньоторговельного обороту цієї країни. Незважаючи на географічну віддаленість і заборону на ввіз молдовських він до Росії, саме остання, а не Україна, залишається головним експортним ринком для Молдови. За даними національного бюро статистики Молдови частка Росії в молдовському експорті за розглянутий період склала 17,38%, а частка України - 12,73%. Питомі ваги Росії й України в імпорті Молдови склали відповідно 13,07% і 19,08%.

За даними офіційної грузинської статистики за січень-жовтень 2008 року обсяг зовнішньоторговельного обороту Грузії з країнами ГУАМ склав \$901,7 млн., у тому числі експорт \$176,9 млн. (в Азербайджан - \$110,6 млн., у Молдову - \$685,6 тисяч, в Україну - \$65,6 млн.), імпорт - \$724,8 млн. (з Азербайджану - \$291,9 млн., з Молдови - \$2,8 млн., з України \$430,1 млн.). І хоча після російського ембарго Грузія втратила свій самий великий експортний ринок, вона залишається сильно залежною від російського імпорту. За підсумками 10-и місяців 2007 року обсяг імпорту Грузії з Росії склав \$484,7 млн., що більше ніж імпорт з України. Не Україна, а Туреччина є самим великим торговельним партнером Грузії. За січень-жовтень 2008 року обсяг зовнішньоторговельного обороту Грузії з Туреччиною склав \$702,3 млн. (експорт - \$147,2 млн., імпорт - \$555,1 млн.). За цей період частка Туреччини в зовнішній торгівлі Грузії склала 13,8%, частка Росії - 10,4%, частка України - 9,8% [11].

За даними Державного митного комітету Азербайджану зовнішньоторговельний оборот цієї країни з країнами СНД за січень-жовтень 2008 року склав \$2,39 млрд., у тому числі експорт - \$904 млн., імпорт - \$1,49 млрд. З країн ГУАМ найбільший обсяг азербайджанського експорту приходить на Грузію, основну частину якого традиційно складають азербайджанські нафтопродукти. Азербайджанський експорт в Україну й у Молдову незначний. Лідером по експортно-імпортними операціями Азербайджану з країнами СНД упевнено залишається Росія. За 10 місяців 2008 року обсяг експорту Азербайджану до Росії склав \$406 млн. або 44,91% від загального обсягу азербайджанського експорту в країни СНД. У структурі загального експорту Азербайджану Росія займає третє місце після Туреччини й Італії. За той же період імпорт Азербайджану з Росії склав \$793,49 млн., тобто 53,25% від загального обсягу імпорту з країн СНД або 17,95% всього імпорту Азербайджану.

Частка ГУАМ у загальному обсязі зовнішньої торгівлі України товарами в 2008р. склала лише 2,16%, у т.ч. по експорту - 2,53%, по імпорту - 1,77%. (Для порівняння: товарообіг України з партнерами по ГУАМА в 1999 р. (\$375млн.) складає лише 0,9% її зовнішньоекономічного товарообігу (\$41377млрд.). У 2005 р. товарообіг усередині ГУАМ був істотно нижче рівня 1995 р. (74% обсягу 1995 р.) і складав тільки 4% від загального обсягу зовнішньої торгівлі країн «п'ятірки» (рис.1).

ПРОБЛЕМЫ И ПЕРСПЕКТИВЫ РАЗВИТИЯ СОТРУДНИЧЕСТВА МЕЖДУ СТРАНАМИ ЮГО-ВОСТОЧНОЙ ЕВРОПЫ В РАМКАХ ЧЕРНОМОРСКОГО ЭКОНОМИЧЕСКОГО СОТРУДНИЧЕСТВА И ГУАМ

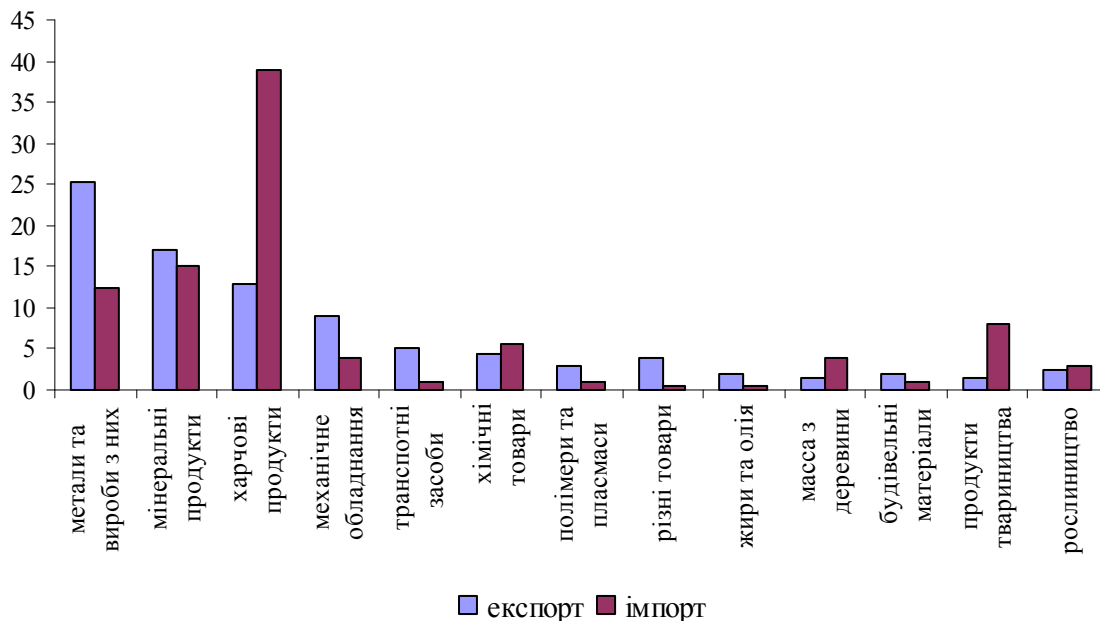

Рис.1. Структура експорту та імпорту товарів України з країнами ГУАМ у 2008 р., % [11]

Хімічна промисловість є однією з центральних галузей економіки України. Галузь нараховує близько 200 підприємств і об'єднань, у яких зайнято понад 350 тис. чоловік. За даними Міністерства промислової політики, вони роблять до 20 тис. найменувань продукції на суму 40-45 млрд. грн. У 2008р. у структурі промислового виробництва хімічна галузь зайняла 6,4% (шосте місце), у структурі ВВП - 2,7%.

Оснoву хімічного комплексу складають виробники мінеральних добрив (понад 60% усієї зробленої в країні хімічної продукції). Потужності з виробництва мінеральних добрив дозволяють робити до 8 млн. т продукції на рік. У 2008р. підприємства України знизили виробництво добрив на 5,8% , що склало 2673 тис. тонн (у перерахуванні на 100% зміст азоту), у порівнянні з 2007р. Провідні українські виробники мінеральних добрив і азотної продукції - концерн «Стирол», Одеський припортовий завод, «Азот» (Черкаси), Сіверодонецьке об'єднання «Азот», «Дніпроазот» і «Рівнеазот»; фосфорних – «Кримський титан», «Сумхімпром», Константинівський державний хімзавод; калійних - Дніпровський завод мінеральних добрив. У 2009р., за даними Міністерства аграрної політики, потреба аграрного сектора в мінеральних добривах - 775 тис. т. (у плані постачань цей показник дорівнює 753,6 тис. т.).

На 14,8% знизилосся в 2008р. виробництво синтетичних смол і пластмас і склало 435,5 тис. тонн. Провідні українські виробники синтетичних смол і пластмас - ВАТ «Концерн «Стирол» (Донецька обл.), ТОВ «Карпатнафтохім» (Івано-Франківська обл.) у структурі «Лукойл-Нафтохіма», ВАТ «Лисичанськнафтооргсинтез» (Луганська обл.). Коксохімічні підприємства України в січні-грудні 2008р. зменшили виробництво на 5,4% (19,546 млн. т.). У 2007р. обсяг хімічного виробництва склав 31,02 млрд. грн., що вище на 23%, чим у 2006р. Частка хімічного виробництва в хімічній промисловості в цілому склала 4,3%. Обсяги виробництва кальцинованої соди на українських підприємствах у січні 2008 р. склала 46,3 тис. т, знизивши на 39,4%. Випуск кальцинованої соди в 2008р. збільшився на 4,3% (977,8 тис. т.). Понад 50% зробленої в країні соди (504,4 тис. т) було експортовано. Середня експортна ціна в 2008р. склала 260,3 дол. за тону. Основними покупцями української соди кальцинованої є Росія й Італія (понад 60% всього експорту). Слід зазначити, що розглянутий період темпи росту зовнішньої торгівлі України з країнами ГУАМ якимсь особливим чином не відрізнялись від аналогічних показників з іншими країнами СНД. За даними Державного комітету статистики, частка хімічної продукції в структурі українського експорту склала 8,2%.

На 1 лютого 2009р. залишки на складах хімічних волокон і ниток знизилосся з 1439 т. до 1153 т; кордонної тканини з 1287 тис. кв. м. до 1106 тис. кв. м. У зовнішній торгівлі хімічними волокнами і нитками в 2008р. імпорт у вартісному вираженні в 8,8 разів перевищив експорт (виключення складає кордонна тканина - +26,2 млн. дол.). У 2008р. імпорتنі постачання поліетіленерефталату в Україну зменшилися в порівнянні з 2007р. у натуральних показниках на 19% і склали всього 201,2 тис. т. (302,2 млн. дол.).

Розглянемо більш детально напрямки розвитку хімічної галузі країн-членів ГУАМ. В останні десять років Азербайджан зміг стабілізувати макроекономічну ситуацію і вийти на рекордні темпи економічного росту. У той же час він залишається країною з небагатим населенням, яке продовжує шукати роботу або в Росії, або в Туреччині (особливо молоді люди без знання російської мови). Сільські жителі, біженці, безробітні стали гастарбайтерами і джерелом коштів для виживання країни. Тепер країна встає на нафтовий шлях розвитку. Уряд і відносно нечисленні зайняті в нафтовій галузі мають стабільні доходи від основного експортного продукту країни. Перспективи стійкого розвитку багато в чому будуть визначатися характером використання нафтових доходів і стійкістю в регіоні.

Азербайджан же ще з радянських часів, як ми відзначали, відрізнявся низькою часткою обробної промисловості в структурі економіки.

Основні статті азербайджанського експорту - жири й олії, фрукти, бавовна, а також алкогольні напої. Однак щодо розмірів світового ринку експорт невеликий. Експорт алкогольної продукції зустрічав на світовому ринку могутню конкуренцію молдовських і грузинських виробників. Тому важливе місце в майбутньому розвитку несировинних секторів країни займає ГУАМ. Хоча на нього приходить 5 - 6 % азербайджанського експорту, у той час як на ЄС - близько 80 %, структура експорту по товарних групах кардинально відрізняється. Лише 12 % не нафтового експорту приходить на ЄС і більш 75 % - на країни СНД, у більшому ступені на Росію. Більш того, частка на нафтового експорту в ЄС стійко скорочується в останні роки, у той час як частка в СНД стабільно зростає.

Розвиток нових держав Грузії і Молдови в 1991 - 2005 р. відбувався в умовах найжорстокішої кризи перехідного періоду, політичної нестабільності, розриву локальних транспортних артерій і створення додаткових адміністративно-економічних бар'єрів. Приватизація, формування структури інститутів ринку і власності складалася в незвичайній, навіть для пострадянського простору обстановці політичної боротьби і невизначеності майбутнього. Це звулило інвестиційні обрії, орієнтувало на короткострокові економічні виграші, утруднило вихід із транзитної кризи. Обидві країни, на жаль, не змогли уникнути збройних конфліктів, виділення територій зі своїм власним керуванням. Залишаючи остронь політичні і правові сторони конфліктів, відзначимо, що вони призвели в обох випадках до формування економічних зон з обмеженими (у порівнянні зі звичайними країнами) правами і можливостями, але в загальному самостійним економічним життям.

Спад у СНД і втрата статусу привілейованого постачальника традиційних харчових продуктів привели до скорочення традиційного експорту продукції сільського господарства більш ніж на 90 %, а військова нестабільність і самостійний розвиток Абхазії

ПРОБЛЕМЫ И ПЕРСПЕКТИВЫ РАЗВИТИЯ СОТРУДНИЧЕСТВА МЕЖДУ СТРАНАМИ ЮГО-ВОСТОЧНОЙ ЕВРОПЫ В РАМКАХ ЧЕРНОМОРСКОГО ЭКОНОМИЧЕСКОГО СОТРУДНИЧЕСТВА И ГУАМ

скоротили потік туристів з Росії (потенційно величезне джерело доходу) до нуля. Якщо Грузія в цілому займає вузлове положення в регіональному транзиті від району Каспійського моря до Середиземномор'я і Туреччини, то й Абхазія є регіоном, що функціонує як «гірлянка від пляшки» до цих транзитних можливостей. Це робить ситуацію в двох країнах ще більш схожою, оскільки Наддністрянщина грає таку ж транзитну роль стосовно Правобережної Молдови і Балкан для потоків з Росії й України. Питання зовнішньої торгівлі, міграції, енергетики і транзиту (особливо нові нафтопровід і газопровід) складають центральні моменти сучасного економічного життя Грузії. ВВП і в 2005 р. залишився близьким лише до 60 % від рівня 1990 р. Енергитичне постачання з Росії, перевага трудової міграції до Росії, значна торгівля робили до війни 2008 року реально економічну ситуацію в Грузії дуже тісно пов'язаною з Росією.

Зазначимо, що мінеральні добрива і аміак довгий час були одним із стратегічних експортних продуктів України в тому числі і до країн ГУАМ. В Україні, як відомо, працює вісім великих виробників добрив, шість із яких спеціалізуються на азотних добривах і є основою експортного і виробничого потенціалу України. Як відомо, Україна – один із провідних експортерів азотних мінеральних добрив у світі. Наша країна експортує мінеральні добрива до 70 країн світу. Основними покупцями є Індія, Бразилія, Туреччина, Мексика, Пакистан, Нігерія (рис. 2).

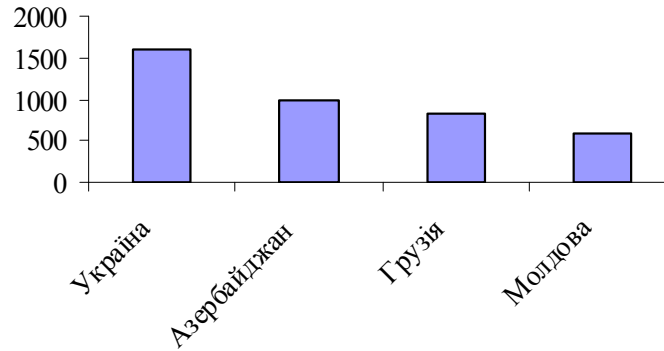

Рис. 2. Експортний потенціал хімічної промисловості по країнах ГУАМ (млн. дол.)

З проведеного аналізу, видно, що Україна займає лідируюче місце в розвитку хімічної галузі, і є експортером хімічної продукції в країні ГУАМ. Але для Азербайджану розвиток хімічної галузі має вектор переважно: не переробного характеру, а Молдова і Грузія у зв'язку з військовими і політичними конфліктами, майже втратили статус експортерів промислових товарів, особливо хімічного напрямку.

Як відзначалося, у країнах ГУАМ спостерігаються три моделі інтеграції у світову економіку. Це ставить деякі країни в положення специфічної інституціональної пастки: свої капітали незначні, західні капітали в загальному чекають поліпшення ділового клімату і правового середовища, а російський капітал розраховує, як мінімум, на гарантію загального сприяння. Спроби виключити російський капітал по політичних мотивах контр-продуктивні з погляду довгострокового розвитку регіону. У цілому проблема кооперації і використання зростаючих ринків на пострадянському просторі – це шанс модернізувати економіку регіону і змінити роль у світовому (європейському) поділі праці як постачальника найдешевшої (у регіоні) робочої сили й енергоносіїв. Так що задача модернізації (зокрема, у ГУАМ) – це проблема довгострокової стратегії, амбіцій і системи інструментів розвитку всіх країн. Особливо це відноситься до здатності реінвестувати експортні доходи від нафти й інших сировинних товарів у модернізацію і запропонувати країнам пострадянського простору більш складні товари, фінанси і спільні проекти руху до більш високого рівня розвитку.

Хімічна промисловість є однією з центральних галузей економіки багатьох країн і складається з декількох галузей: гірничої хімії (видобуток сировини), основної хімії (виробництво мінеральних добрив, неорганічних кислот і соди) і хімії органічного синтезу (виробництво полімерних матеріалів).

До провідної області основної хімії належить виробництво мінеральних добрив. Окремі види продукції основної хімії (азотні і калійні добрива, сірка, синтетичні фарбники, кальцинована сода, бром, титанові білила, окремі продукти органічного синтезу) складають основну статтю експорту в багатьох країнах світу [34-35].

Оскільки до провідної області основної хімії належить виробництво мінеральних добрив, то для проведення порівняльного аналізу конкурентоспроможності підприємств основної хімії країн ГУАМ та Росії, перш за все, простежимо тенденції на ринках мінеральних добрив кожної країни окремо, та порівняємо лідерів – виробників за допомогою багатокритеріального конкурентоспроможності за методикою Фатхутдінова.

Основа хімічного комплексу України складають виробники мінеральних добрив (понад 60% усієї зробленої в країні хімічної продукції). Потужності з виробництва мінеральних добрив дозволяють виробляти до 8 млн. т продукції на рік. У 2008р. підприємства України знизили виробництво добрив на 5,8% , що склало 2673 тис. тонн (у перерахуванні на 100% зміст азоту), у порівнянні з 2007р. Провідні українські виробники мінеральних добрив і азотної продукції – концерн «Стирол», Одеський припортовий завод «Азот» (Черкаси), Сіверодонецьке об'єднання «Азот», «Дніпроазот» і «Рівнеазот»; фосфорної продукції — «Кримський титан», «Сумхімпром», Константинівський державний хімзавод; калійної продукції — Дніпровський завод мінеральних добрив. У 2009р., за даними Міністерства аграрної політики, потреба аграрного сектора в мінеральних добривах склала 775 тис. т. (у плані постачань цей показник дорівнює 753,6 тис. т.). ВАТ «Концерн «Стирол» – найбільший в Україні виробник аміаку й азотних добрив. Компанія спеціалізується на виробництві аміаку, карбаміду, аміачної селітри, медпрепаратів, полістиролу, лакофарбових матеріалів і ін. Частка експортних постачань продукції ВАТ «Концерн «Стирол» складає понад 80% від загального обсягу продажів. ВАТ «Концерн «Стирол» поставляє свою продукцію в багато країн Європи, Америки й Азії. Якість виробленої продукції і послуг, пропонованих концерном, відповідає вимогам міжнародного стандарту якості ISO 9001, міжнародного стандарту керування екологічною безпекою ISO 14001, міжнародного стандарту OHSAS 18001, що регламентує систему професійної безпеки й охорони здоров'я, виробництво фармацевтичної продукції відповідає вимогам GMP.

Необхідно відзначити що, географічне розташування підприємства і доступ до магістрального аміакопроводу «Тольятті-Горлівка-Одеса» істотно знижує витрати на транспортування, що є найважливішою конкурентною перевагою. Компанія має самий низький показник собівартості мінеральних добрив і аміаку після Одеського припортового заводу.

Хімічна промисловість Азербайджану – галузь економіки, що розвивається. Асортимент продукції характеризується як правило потребами сільського господарства (обприскувачі, ядохімікати), транспорту (моторна олія, мастила, каучук), текстильної промисловості (волокно, фарби), машинобудування (пластмаса, скло), будівництва (скло, будівельні суміші), і інше. Діяльність багатьох хімічних заводів Азербайджану орієнтована на виготовлення мінеральних добрив для підтримки землеробства. Також здійснюється виробництво дефоліантів для видалення листя.

У республіці діє понад 100 хімічних підприємств, 70-80 % з яких перебуває на балансі держави. Темпи росту хімічної промисловості Азербайджану знижуються, і за підсумками 2008 року склали 3,4 % (для порівняння: у 2007 році — 3,7 %, у 2007 році — 4,7 %, у 2006 році — 3,9 %).

ПРОБЛЕМИ И ПЕРСПЕКТИВЫ РАЗВИТИЯ СОТРУДНИЧЕСТВА МЕЖДУ СТРАНАМИ ЮГО-ВОСТОЧНОЙ ЕВРОПЫ В РАМКАХ ЧЕРНОМОРСКОГО ЭКОНОМИЧЕСКОГО СОТРУДНИЧЕСТВА И ГУАМ

Створення в країні нового нафтохімічного комплексу взяла на себе Азербайджанська компанія Azerbaijan Methanol Company (AzMeCo), з 2007 року здійснююча його будівництво в Гарадагському районі. У єдиному комплексі створюються три лінії: з виробництва азотних добрив — 1350 тонн на добу, метанолу — від 561 до 720 тисяч тонн на рік, а також карбаміду. Примітно, що технологічні процеси на виробництві дозволяють одержувати додаткову продукцію — проміжний газ, що, як правило, спалюється в печі. Однак фахівці AzMeCo планують використовувати його у виробництві азотних добрив — порядку 400 тисяч тонн у рік. З огляду на масштаби виробництва, істотна їхня частина буде також зорієнтована на експорт, однак не виявиться забутим і внутрішній ринок, досить смий по азотних добривах, — річна потреба Азербайджану сягає 250 тисяч тонн. На даному етапі основне виробництво мінеральних добрив покладено на Державний Концерн «Азербіхімія» АТБТ Сумгаїтський завод «Суперфосфат», що відрізняється морально застарілою і зношеною технічною базою.

Хімічна промисловість Молдови — це підприємства з переробки привізної сировини і напівфабрикатів (полімерних смол і порошоків, гумо-технічних матеріалів, миючих засобів, барвників і лаків) у готові вироби переважно для внутрішньореспубліканського споживання; комплексне використання місцевих ресурсів рослинного походження і нерудної мінеральної сировини. Разом з фармацевтичним підприємством «Farmaco» (м. Кишинів) у промисловому виробництві в 2008 році галузь займала питому вагу 3,3%. При цьому нею було вироблено 17,5 тис. тонн синтетичних смол і пластичних мас, 13,1 тис. тонн виробів із пластмас, 5,2 тис. тонн полімерної плівки, 46,9 тис. тонн підшовної гуми, товарів побутової хімії в дрібній розфасовці 33,3 тис. тонн. Найбільшим у Молдові підприємством з виробництва фарб, емалей, пральних порошоків і інших товарів побутової хімії є Кишинівський завод побутової хімії «Agurđino». Що стосується підгалузі основної хімії і, зокрема, виробництва мінеральних добрив, Молдова є практично імпортозалежною у цій області, і підприємств вищезгаданого конкурентного рівня в країні немає.

Виробники продукції основної хімії в Грузії представлені єдиним хімічним підприємством Закавказзя, що випускає мінеральні добрива — Акціонерним товариством «Азот Енерджи Інвест» (м. Руставі). Компанія також спеціалізується на виробництві і реалізації аміаку, аміачної селітри, продуктів неорганічної хімії й організму, а також ціаністого натрію. Одним з напрямків у діяльності підприємства є виробництво косметики. АТ «Енерджи Інвест» має також дві дочірні фірми: ТОВ «Косметика» і ТОВ «Томара». Виробничі потужності при повному навантаженні можуть давати на рік близько 450 тисяч тонн мінеральних добрив, 400 тисяч тонн аміаку, 10 тисяч тонн ціаністого натрію.

Прямую конкуренцію для перерахованих вище підприємств країн ГУАМ представляють фірми країн Перської Затоки, Аркадіан/США, БАСФ/Німеччина, Хельм/Німеччина, Норск Гидро/Норвегія, Рон-Пуленк/Франція, Сіба-Гейгі/Швейцарія, Еніхем/Італія, Фертиберія/Іспанія, ІСІ/Англія, Доу Кемикал/Англія, ДСМ/Голландія, Дусло/Чехія, Химимпорт/Болгарія, Ромферт/Румунія, ДЮ+З/Німеччина, Кемира/Фінляндія, Вигоро/США, Ельф-Атокем/Франція, Заводи Мертвого Моря/Ізраїль. Однак основним конкурентом галузі основної хімії країн ГУАМ є російська промисловість мінеральних добрив, незважаючи на те, що у всіх сегментах ринку мінеральних добрив РФ у 2008 році і кризовому півріччі 2009 року відбулося зниження виробництва (випуск азотних добрив упав відповідно на 3,3 і 3,7%, фосфорних — на 9,1 і 17,5%, калійних — на 8,6 і 57,6%).

Конкуруючим російським представником може виступити ООО «КуйбішевАзот» у складі ВАТ «ОХК «УРАЛХІМ», що є одним з найбільших підприємств російського хімічного комплексу і займає 95 місце в Рейтингу «Провідні підприємства Росії». ООО «КуйбішевАзот» є єдиним у Росії виробником вищих аліфатичних амонів, калієвої і натрієвої селітри, кристалічного нітриту натрію. «Куйбішев Азот» єдине підприємство в Росії, що робить пористу модифіковану аміачну селітру, що користується великим попитом усередині країни і за рубежом.

Проблеми підвищення ефективності зовнішньоекономічної політики держави набувають на сучасному етапі виняткового значення. Це пов'язано, по-перше, з рядом факторів внутрішнього характеру: знаходженням економіки країни в ситуації об'єктивної незбалансованості і її повільної структурної перебудови; надмірною енерго- і ресурсоемістю галузей народного господарства; низькою конкурентоспроможністю національного виробництва; поступовим занепадом науково-технічного і високотехнологічного промислового потенціалів.

По-друге, це обумовлено системою зовнішніх факторів: надмірною (від 20 до 90%) залежністю економіки України від монопольних імпортерських ринків постачання стратегічно важливих товарних позицій (енергоносіїв, сировинних та інших матеріальних ресурсів) для життєво важливих галузей виробництва; наявністю тисяч українських підприємств, задіяних у виробничих циклах, кінцева продукція яких виробляється за межами України; високою залежністю процесу структурного та технологічного реформування економіки України від різних форм зовнішніх джерел фінансування; відсутністю розвинутої зовнішньоторговельної інфраструктури (інформаційної, законодавчої, маркетингової, організаційної, трейдерської, біржової, виставочної, рекламної тощо); зберіганням Україною статусу «торговельного аутсайдера» у світовій торгівлі [59, с. 28]. Слабкою конкурентозахищеністю зовнішньоекономічної діяльності України в умовах жорсткої конкурентної боротьби на міжнародних ринках товарів, капіталів і послуг; певним тиском інших країн на зовнішньоекономічну діяльність України через прямі та побічні форми різноманітних торговельних, інвестиційних торговельно-стандартних, фітосанітарних, технологічних і фінансових обмежень. Найважливішим кроком України до розвитку стало те, що країна є членом багатьох організацій (СОТ, ГУАМ, СНД та інші.), але цей факт не суттєво поліпшує зовнішню торгівлю, у деяких випадках членство у організації зовсім не дає ніяких переваг Україні.

Перспективи поглиблення економічного співробітництва України з країнами ГУАМ, полягає у тому, що ці країни це великий ринок збуту для української промисловості. Цікавий ГУАМ, перш за все, тим, що ця організація є альтернативною, це — перша форма кооперації на пострадянському просторі, яка виникла демократично, без єдиної домінуючої сили. В усякому разі, існує можливість збалансувати інтереси всіх її учасників.

Основними цілями співпраці держав — учасниць ГУАМ в рамках організації є: сприяння соціально-економічному розвитку держав — учасниць ГУАМ, зміцнення і розширення торговельно-економічних зв'язків, розвиток транспортної і комунікаційної інфраструктури, а також співпраця в інших сферах, включаючи спільну боротьбу з міжнародним тероризмом, організованою злочинністю і наркобізнесом.

Відповідно до рішень саміту ГУАМ в травні 2006 року в Києві створюється секретаріат організації, що постійно діє, очолюваний генеральним секретарем. До створення секретаріату його функції виконує Інформаційний офіс ГУАМ в Києві. У 2004 році заснована Парламентська асамблея ГУАМ, до складу якої входять три комітети: політичний, торговельно-економічний, з питань науки, культури і освіти.

В рамках ГУАМ з метою здійснення галузевої співпраці діють міжвідомчі органи координації у вигляді робочих груп: робоча група з транспорту; робоча група з економіки і торгівлі; робоча група з енергетики; робоча група з питань інформаційних технологій; робоча група з туризму; робоча група з питань культури, науки і освіти; робоча група з питань боротьби з тероризмом; організованою злочинністю і поширенням наркотиків; керівний комітет із сприяння торгівлі і транспорту. З метою розвитку співпраці ділових кіл в організації діє ділова рада ГУАМ, яка покликає створити умови для постійного обміну діловими пропозиціями, пошуку партнерів для співпраці, обговорення на підприємницькому рівні насущних проблем економічного і правового характеру, виявлення перешкод, які заважають активному здійсненню цієї співпраці, розробки пропозицій для урядів держав — учасниць ГУАМ про усунення цих перешкод. На даний час слід зазначити дуже низьку активність ділової активності. Тому, на нашу думку, за наявності відповідної ініціативи ділових кіл держав — учасників ГУАМ слід розглянути питання відносно створення міжнародної Торговельно-промислової палати (ТПП) ГУАМ — для сприяння взаємній торгівлі країн ГУАМ, вирішення проблем інвестиційної співпраці, зокрема залучення інвестицій для реалізації загальних проектів.

Зміцнення взаємодії держав ГУАМ в цій організації залежить від вирішення низки питань: чи ефективно працюватимуть установи ГУАМ; чи вдасться забезпечити реальні відчутні результати від проектів ГУАМ, зберегти інтерес США і розвинути інтерес ЄС до ГУАМ; чи вдасться продовжити узгодження зовнішньополітичних ліній країн ГУАМ в міжнародних організаціях і виступу з єдиною

ПРОБЛЕМИ И ПЕРСПЕКТИВЫ РАЗВИТИЯ СОТРУДНИЧЕСТВА МЕЖДУ СТРАНАМИ ЮГО-ВОСТОЧНОЙ ЕВРОПЫ В РАМКАХ ЧЕРНОМОРСКОГО ЭКОНОМИЧЕСКОГО СОТРУДНИЧЕСТВА И ГУАМ

позицією; чи будуть залучені інші країни в тому або іншому статусі в організацію ГУАМ, перш за все це - Литва, Румунія, Польща, Білорусь. Організації ГУАМ і СНД з самого початку свого створення переслідували різні цілі. Якщо СНД забезпечувало безконфліктну і організовану дезінтеграцію країн колишнього Радянського Союзу, то ГУАМ покликаний забезпечити регіональну інтеграцію. Участь країн ГУАМ в цих двох організаціях не є суперечливою, навпаки на даному етапі формування і становлення ГУАМ можна назвати взаємодоповнюючим, оскільки ГУАМ був створений не в протилежність СНД, а з метою вирішення питань, які накопичувалися і не вирішувалися в рамках СНД.

Успіх ГУАМ залежатиме від успішності реформ і змін в кожній країні, успішності кожної з них, а також двосторонньої співпраці. Особливо актуальним ця теза є для України. Сучасний співпраці країн ГУАМ в економічній сфері не можна вважати задовільним, оскільки для кожної країни ГУАМ торговельні зв'язки з іншими членами об'єднання не завжди є пріоритетними. Впродовж наступних декількох років, можливо, декількох місяців, Україні слід здійснити ряд кроків для того, щоб перетворити ГУАМ на ключову міжнародну організацію, яка визначатиме політичний ландшафт регіону. Успіх цього проекту дозволить вийти з якості об'єкту європейської політики і перейти до класу впливових європейських гравців. Слід зазначити, що поразка проекту не лише ослабить регіональні позиції України, але і ускладнить реалізацію курсу на європейську і євроатлантичну інтеграцію.

Враховуючи, що процес організаційного становлення ГУАМ носить тривалий характер, то подальша доля ГУАМ, не в останню чергу, залежатиме від обраної моделі подальшого розвитку ГУАМ. Побудова організаційної структури з використанням досвіду пострадянської адміністративно- бюрократичної системи (на кшталт СНД і ЄврАзЕС) не актуально і недоцільно, слід перейняти досвід розвитку організацій, побудованих на європейській моделі, направлений на поетапне створення виконавчих установ на базі профільних економічних об'єднань. Необхідною передумовою для динамічного розвитку ГУАМ є пошук політичних компромісів, досягнення конкретних практичних результатів, які підтвердили б здатність об'єднання сприяти економічному розвитку, зміцненню безпеки в регіоні. Це стало б загальним надбанням не лише країн ГУАМ, а і інших держав регіону і таким чином підтвердило б не конфронтаційний характер об'єднання, його готовність до взаємовигідної співпраці з іншими державами і міжнародними організаціями.

Розвиток ГУАМ потребує розробки загальної стратегії дій, усунення розбіжностей між інтересами держав - учасниць і засобами їх досягнення. Для досягнення цієї мети необхідно підписати низку угод, які були б спрямовані на підвищення ефективності діяльності ГУАМ, а саме: про проведення погодженої економічної політики у ряді областей, скоординований розвиток яких відповидає загальним інтересам країн ГУАМ (перш за все у сфері енергозабезпечення, транспорту, туристичного бізнесу, харчової промисловості); про визначення правил транспортування по території України транзитних вантажів держав-учасників ГУАМ; про розвиток інвестиційної діяльності між державами ГУАМ, розробці спільних економічних програм, а також створенні спільних підприємств в області машинобудування, енергетики, транспорту і агропромислового комплексу; про координацію позицій держав - учасників по ключових питаннях переговорного процесу відносно вступу до СОТ; узгодженні позиції держав - учасників ГУАМ з ключових питань створення нового міжнародного економічного порядку.

Дуже важливим є початок роботи секретаріату ГУАМ, що додасть в позитивному іміджі ОДЕР-ГУАМ і додасть імпульс розвитку економічних стосунків між країнами ГУАМ. Крім цього, необхідно активізувати діалог по напрямках: ГУАМ - Японія, ГУАМ - США, ГУАМ - ЕС, а також спробувати налагодити контакт ГУАМ - Російська Федерація (РФ може виступати як спостерігач), що дозволить залучити інвестиції у взаємовигідні проекти.

Економічне співробітництво між країнами - членами ГУАМ протягом 2008 р. та першої половини 2009 р. не мало якісної динаміки зростання, незважаючи на відсутність формальних перешкод для взаємної торгівлі та інвестицій. Основними ознаками економічної співпраці між країнами стали: повільність динаміки товарної торгівлі та обмеженість внутрішньо блокової торгівлі, на якій припадає менше 4 % загального експорту країн - членів; вузькість спеціалізації взаємної торгівлі, що пов'язано із значною різницею в структурі промисловості, сільського господарства інституційного середовища та споживчих пріоритетах в країнах-учасниках ГУАМ; низький рівень внутрішньоблокової торгівлі. За підсумками 2008 р. на внутрішньоблокову торгівлю України з країнами ГУАМ припадає: з Азербайджаном - лише 4,8% товарообігу; Молдовою - 8,6%, а з Грузією - менше 2,5%. Така незначна внутрішньоблокова торгівля обмежує можливості та стимули до поглиблення коопераційних зв'язків між країнами; практично відсутня інвестиційна складова економічного співробітництва, особливо з боку України - найпотужнішого економічного партнера. Станом на 1 квітня 2007 р. обсяги інвестицій з України в інші країни ГУАМ становили лише 5,5 млн. дол., що майже в 7 разів менше за обсяги інвестицій, вкладених Азербайджаном, Грузією та Молдовою в Україну. Без зростання інвестиційних потоків країнам буде важко інтенсивно забезпечити модернізацію власних виробничих потужностей та виробництво конкурентоспроможної продукції і, як наслідок, докладати спільних зусиль для утвердження на ринках третіх країн; низька активність в наданні зовнішньоекономічних послуг між країнами ГУАМ. Зокрема, в структурі українського експорту послуг на країни ГУАМ припадає менше 2%, а частка імпортованих Україною послуг з країн ГУАМ має стійку тенденцію до зниження. Відсутність значної практики надання послуг підкреслює слабкість напрацьованого. Структура експорту та імпорту товарів Україні з країнами ГУАМ в 2006 р., частка потенціалу реалізації транзитних коридорів через країни ГУАМ; повільність розв'язання проблем енергетичної незалежності (за винятком Азербайджану) та зниження енергоємності продукції, висока енерговитратність виробництва якої обмежує конкурентоспроможність продукції і на зовнішніх і на внутрішніх ринках.

Загалом, низька якість та динаміка зовнішньоекономічного співробітництва значною мірою зумовлюється відсутністю цілеспрямованих економічних стратегій розвитку країн в контексті міжрегіональних інтеграційних процесів. Цьму перешкоджають виклики системного, глобального характеру до яких належать: закріплення регіону як об'єкта геополітики США, ЄС та РФ, жорстке протистояння яких обмежує самостійні дії країн - учасниць ГУАМ в реалізації довгострокових стратегій зовнішньої регіональної політики; збереження внутрішньополітичної нестабільності в країнах, особливо в Україні, що може закріпити економічну нестабільність і повільність соціально - економічних реформ; загострення територіальних проблем, що зберігатиме домінування в зовнішній політиці питань безпеки та цілісності країн, а не потенційні економічні проекти в рамках ГУАМ; посилення конкуренції з боку інших країн, особливо РФ та країн Азії, виробники яких витісняють національних виробників ГУАМ і з власних та інших зовнішніх ринків і з внутрішніх ринків самого блоку. А тому для посилення економічної складової інтеграції в рамках ГУАМ потрібно розробити й запропонувати концепцію та стратегію економічного співробітництва, в основу якої має бути покладено конкретизовані національні інтереси країн учасниць.

Концептуальним завданням є збалансування стратегічних та локальних сфер співробітництва, що дозволило б сконцентрувати зусилля на відповідних економічних проектах в тих секторах, де країни мають досить сформовану базу - в сільському господарстві та харчовій промисловості, рекреаційній сфері, електроенергетиці та транспорті. А одним із базових індикаторів, що відображатиме реальні зрушення в напрямі поглиблення економічного співробітництва, має слугувати рівень вкладених прямих та портфельних інвестицій. Практичною метою розширення економічного співробітництва на наступні 3-5 років має стати в чергу істотне зростання обсягів спільного інвестування а також нарощування частки внутрішньої торгівлі до рівня 6-8% від загального товарообігу країн ГУАМ.

Ефективній реалізації економічного потенціалу співробітництва країн в рамках ГУАМ сприятиме реалізація низки заходів вже в короткостроковій перспективі, зокрема: забезпечення з боку України зростання обсягів бюджетного фінансування для реалізації інформаційних, організаційних та інших проектів розширення інституціалізації та покращання геополітичного іміджу блоку ГУАМ; розширення інформаційної підтримки інвестиційних проектів на теренах країн ГУАМ з метою активнішої участі українських компаній в інвестуванні економік країн учасниць блоку; нарощування співробітництва з Молдовою та Грузією в електро та атомній енергетиці з метою збереження присутності на їхніх ринках електроенергії та спільного розвитку альтернативних енергетичних проектів; розробка і реалізація програми модернізації транспортної інфраструктури з метою підвищення стандартів транзитних коридорів, що пролягають через Україну та пов'язані з транзитними коридорами інших членів ГУАМ; ініціювання спільних проектів за участю держави в розробці сучасних технологій в сільському господарстві та переробці сільгоспиробини, в першу чергу рослинництві та харчовій промисловості, як на двосторонній основі: Україна - Молдова та Україна - Грузія, так на багатосторонній: Україна - Молдова - Грузія; пропозиція спільних проектів з удосконалення рекреаційної сфери та розвитку туристичної інфраструктури з метою підвищення її привабливості і для

ПРОБЛЕМЫ И ПЕРСПЕКТИВЫ РАЗВИТИЯ СОТРУДНИЧЕСТВА МЕЖДУ СТРАНАМИ ЮГО-ВОСТОЧНОЙ ЕВРОПЫ В РАМКАХ ЧЕРНОМОРСКОГО ЭКОНОМИЧЕСКОГО СОТРУДНИЧЕСТВА И ГУАМ

національних і для іноземних туристів. Перспективним напрямом може стати діловий туризм, що поєднує відпочинок та здійснення бізнесу в країнах ГУАМ; активізація здійснення спільних локальних екологічних проєктів в акваторії Чорного моря, а також в басейнах Дністра та Дунаю, реалізація яких матиме не лише економічний, а й соціальний ефект.

Підводячи підсумок, можна сказати, що перспективи подальшого розвитку та вдосконалення зовнішніх економічних зв'язків України пов'язані з проведенням єдиної зовнішньоекономічної політики держави, реалізацією її економічних інтересів і безпеки, проникненням та зміцненням позицій національного товаровиробника на зовнішніх ринках товарів та послуг, посиленням конкурентоспроможності української продукції, збільшенням її експорту, надходжень іноземних інвестицій, здійсненням контролю за надходженням в Україну валютних цінностей, захистом прав і законних інтересів України, вітчизняних та зарубіжних суб'єктів господарської діяльності.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ:

1. Богомолова И.П. Анализ формирования категории конкурентоспособность, как фактора рыночного превосходства экономических объектов. И.П.Богомолова, Е.В. Хохлов // [Электронный ресурс]. - Режим доступа: <http://www.dis.ru/library/market/archive/2005/1/3548.html>
2. Щербаковский Г.З. Конкуренция и стабильность фирмы. / Г.З.Щербаковский – СПб.: СПбУЭФ, 1998. – 157 с.
3. Мишин Ю. Слабые конкурентоспособности: Рекомендации по выработке стратегии развития производственных структур /Ю.Мишин // Риск. – 2008. - №1. – С.41 – 45.
4. Светульников С.Г. Методы маркетинговых исследований / С.Г.Светульников // [Электронный ресурс]. - Режим доступа: <http://sergey.svetunkov.ru/publications/>
5. Фатхутдинов Р.А. Управление конкурентоспособностью организации. Учебник.-2-е изд., испр. и доп. / Р.А. Фатхутдинов - М.: Эксмо, 2005. - 544с.
6. Алимов О. М. Конкурентоспроможність національної економіки/ О.М.Алимов, В.Н.Ємченко - К.: НАН України Інст-т економіки, 2001. - 59 с.
7. Должанский И.З. Конкурентоспособность предприятия/ И.З. Должанский, Т.О.Загорная. – К.: Центр учебной литературы, 2006. - 384 с.
8. Портер М. Международная конкуренция: Пер. с англ./Под ред. В.Д. Щетинина. / М.Портер. — М.: Международные отношения, 1993. — 896 с.
9. Шубін О.О. Хімічна промисловість України: генезис, перспективи, стратегія: Монографія. – Київ: Наук. думка, 2003. – 514с.
10. Тарасова Н.В. Хімічний комплекс України: тенденції, проблеми, перспективи розвитку / за ред. С.І. Дорогунцова. – Київ: Наук. світ, 2001. – 253 с.
11. Офіційний сайт Організації ГУАМ [Електронний ресурс] . - Режим доступа: <http://guam-organization.org/>

РЕЗЮМЕ

Мета статті полягає у визначенні напрямів розвитку та підвищення конкурентоспроможності хімічної галузі України на ринку інтеграційного об'єднання ГУАМ.

Ключові слова: розвиток, конкуренція, хімія, промисловість, інтеграція.

РЕЗЮМЕ

Цель статьи заключается в определенных направлениях развития и повышения конкурентоспособности химической отрасли Украины на рынке интеграционного объединения ГУАМ.

Ключевые слова: развитие, конкуренция, химия, промышленность, интеграция.

SUMMARY

The purpose of the article consists in certain directions of development and increase of competitiveness of chemical industry of Ukraine at the market of integration association of GUAM.

Keywords: development, competition, chemistry, industry, integration.

ПОДГОТОВКА КАДРОВ ДЛЯ ИННОВАЦИОННОГО ПРЕДПРИНИМАТЕЛЬСТВА В РОССИИ

Шафиев Р.М., д.э.н. профессор, академик РАЕН

Сфера инноваций для российских предприятий чрезвычайно обширна. На сегодня в ее рамках наиболее актуальны следующие сферы: программное и компьютерное обеспечение, нанотехнологии, телекоммуникации, решение проблемы удаленного доступа, торговля, информационная безопасность, универсализация услуг.

Процесс нововведений призван охватывать практически все стороны деятельности предприятия. Инновационная деятельность является весьма сложной, комплексной проблемой, в которую входят все функциональные этапы — планирование, научные исследования, разработка проектов, производство, маркетинг. Существует тесная взаимосвязь между конкурентными позициями предприятия и его инновационным потенциалом. Вся деятельность инновационных предприятий связана с постоянным обновлением. Кроме того, инновационному предприятию необходимо очень оперативно реагировать на конъюнктуру рынка и учитывать меняющийся потребительский спрос.

Для российских предприятий инновации становятся не только критерием конкуренции, но условием выживания на рынке. Поэтому особо большое значение приобретает их способность энергично приступить к реализации инновационного проекта и эффективно управлять им.

В центре внимания постоянно стоит вопрос: каким образом начать такого рода деятельность и сохранять ее на стабильно высоком уровне? Многие признают важность инноваций, но это не означает, что они должным образом ее осуществляют.

Часто нововведения даже не находят необходимой экономической мотивации.

Практика функционирования ведущих инновационных предприятий развитых стран мира показывает, что их успехи связаны с разработкой целостной системы управления инновациями. На этих предприятиях создана такая инновационная структура и культура управления, в которой направления технологического развития интегрируются в общие стратегические планы, политика роста непосредственно связывается с постоянной разработкой перспективной продукции и проникновением в новые сферы бизнеса. Для них характерны децентрализация управления творческой деятельностью и широкое использование принципов предпринимательства, основанного на использовании так называемого "рискового" (венчурного) капитала — свободных средств малого предприятия и его отделений.

В последнее время практика внедрения инноваций, непосредственно связанных с предпринимательством, в том числе и в сфере малого бизнеса, столкнулась с новыми проблемами. Все отчетливее вырисовывается необходимость управления процессом формирования инноваций. Возникло направление, изучающее воздействие внутренних факторов, отражающих логику создания новых продуктов.

Менеджеры стали полноправными участниками данного процесса. Прежде всего, они взяли на себя процессы диагностирования коллективов, участвующих в разработке конкретного направления, отбор персонала и формирование таких коллективов, создание производственной технической базы для таких коллективов. Этого требует конъюнктура современного рынка.